KIRJOITA kymmenellä sormella

Oletko koskaan ihmetellyt, miksi näppäimistön f- ja j-kirjaimissa on hassut sormiin tuntuvat nipukat? Kyse ei ole valmistusvirheestä: nystyröiden avulla etusormet löytävät paikkansa näppäimistöltä, vaikka katse olisi suunnattu monitoriin. Kymmensormijärjestelmä on tehokkain tapa käyttää tietokoneen näppäimistöä.

Aija Hakala

Näppäimistö, tuttavallisemmin näppis, on hiiren lisäksi ehkä tärkein tietokoneen hallintaväline. Kuinka moni kuitenkaan osaa käyttää näppäimistöä oikein? Ihmisellä on normaalisti kymmenen naputtelukykyistä sormea, joten miksi käyttää vain muutamaa?

Kymmensormijärjestelmä on tehokkain tapa kirjoittaa tietokoneella. Sillä tarkoitetaan oikeastaan vain kirjoittamista käyttäen kaikkia kymmentä sormia, mutta todellisuudessa jokaiselle sormelle on sovittu tietyt vastuunäppäimet.

Vaikka tietokoneita on ollut laajassa käytössä vasta reilun vuosikymmenen ajan, kymmenellä sormella on kirjoitettu tehokkaasti jo 1950-luvulta lähtien –

TypingMaster-ohjelma auttaa kymmensormijärjestelmän omaksumisessa.

silloin välineenä oli kirjoituskone. Vielä nykyisinkin käytössä oleva kymmensormijärjestelmä kehitettiin aikanaan nopeuttamaan muun muassa sihteerien työntekoa.

Järjestelmä on hioutunut matkan varrella, ja näppäinjärjestyskin on tämän päivän tietokoneissa erilainen kuin kirjoituskoneissa. Lisäksi tietokoneen näppäimistöt ovat herkempiä, joten kevytkin kosketus riittää.

Lisää nopeutta, parempi ergonomia

Tuula Ahokivi, Edupolin kouluttaja, on opettanut kymmensormijärjestelmää ja konekirjoitusta jo 14 vuotta. Hänen mukaansa kymmensormijärjestelmän taitaminen tuo käyttäjälleen monia etuja: ” Se nopeuttaa kirjoittamista, kun ei tarvitse katsoa sormiin vaan voi seurata puhtaaksi kirjoitettavaa tekstiä tai seurata näyttöä, jos luodaan tekstiä.” Paljon työssään kirjoittavat voivat hyvällä kirjoitustekniikalla säästää vuodessa lukuisia työtunteja. Kymmensormijärjestelmällä kirjoittaessa ei tuijoteta näppäimistöön. ”Kun jokainen sormi tietää, mitä tekee, ei mene kirjainten etsimiseenkään aikaa”, Ahokivi täsmentää.

Toki monet kirjoittavat nopeasti ja katsomatta näppäimistöön kuitenkaan käyttämättä kaikkia kymmentä sormea tai käyttäen niitä satunnaisissa paikoissa. Näissä tapauksissa motivaatio opetella uutta tekniikkaa löytyy yleensä lisänopeudesta ja paremmasta ergonomiasta. Kaikki maailman nopeimmat kirjoittajat käyttävät kymmensormitekniikkaa.

Kymmensormijärjestelmä on ainakin Tuula Ahokiven mielestä ergonomisempi tapa kirjoittaa. Jo se, ettei katsetta tarvitse kohdistaa vuorotellen monitoriin ja näppäimistöön, parantaa ergonomisuutta. Erityistä lisäarvoa hyvin hallittu kymmensormijärjestelmä tuo huononäköisille tietokoneen käyttäjille, jotka eivät ehkä edes näe kunnolla näppäimistöön merkittyjä kirjaimia. Myös silmät rasittuvat vähemmän, kun katseen kohdistusta ei tarvitse koko ajan vaihtaa.

Monta tapaa oppia oikea tekniikka

Kymmensormijärjestelmän opettelu vaatii luonnollisesti aikaa ja motivaatiota. Opettelun voi aloittaa hankkimalla jonkin oppikirjan, jonka alussa yleensä opetetaan myös tekstinkäsittelyn perusteet, tai vauhtiin pääsee tietokoneelle asennettavan kymmensormijärjestelmää varten suunnitellun opetusohjelman avulla, mikä onkin nykyään suosituin tapa tutustua näppäilytekniikkaan.

Kymmensormijärjestelmän opetus sisältyy myös ainakin kaupallisen alan tutkintoihin samoin kuin useimpiin peruskouluissa tarjottaviin valinnaisiin atk-opetuspaketteihin. Osa nuorista jättää koulun tarjoamat kurssit hyödyntämättä, koska eivät juuri sillä hetkellä koe tarvitsevansa taitoa. Tilaisuuteen kannattaisi kuitenkin tarttua, sillä kymmensormijärjestelmän hallinta on elinikäinen taito, joka saattaa käyttämättömänä korkeintaan hieman ruostua. Nykyään valitettavan harvat kansalaisopistot tarjoavat koulutusta kymmensormijärjestelmän käyttöön, mutta jokaisen kiinnostuneen kannattaa tietysti kysyä oman paikkakuntansa opistojen tarjontaa.

Tätä nykyä on myös vaikea löytää kirjoja, joissa kymmensormijärjestelmää opetettaisiin, mutta vanhemmat konekirjoituksen oppikirjat soveltuvat käyttöön varsin hyvin. Esimerkiksi kirjastoista voi kysellä Leena Harrin jo reilut kymmenen vuotta sitten kirjoittamaa oppikirjaa Näppäilytaito. Kirjan apuna käyttäminen tulee kysymykseen lähinnä silloin, jos tietokoneessa ei ole internetyhteyttä eikä CD-asemaa, jolloin opetusohjelman saaminen koneelle on vaikeaa.

Kymmensormijärjestelmä sopii kaikille

Kymmensormijärjestelmää opeteltaessa on kaksi tärkeää vaihetta: ensin täytyy opetella, mitkä sormet painavat mitäkin kirjaimia, ja tämän jälkeen täytyy harjoitella paljon, jotta kirjoittaminen rutinoituu. Jokainen sormi vastaa muutaman kirjaimen näppäilystä.

Ahokiven mielestä perustekniikan oppii kuitenkin melko nopeasti. ”Nykyisillä menetelmillä 20 - 35 tunnissa käyttäjä oppii muistamaan jo sormien paikat ja mitä kirjaimia milläkin sormella kirjoitetaan. Nopeus tulee vain harjoittelemalla ja kirjoittamalla. Alkuun tuntuu ehkä, että ”vanhalla” systeemillä kirjoittaa nopeammin, mutta ei saa lannistua.” Edes ikä ei ole este tehokkaamman kirjoitustekniikan oppimiseksi, kunhan vain sormet toimivat ja taipuvat.

Oppiminen on kuitenkin aina yksilöllistä; toiset oppivat nopeammin, toiset hitaammin. Ahokivi tarkentaa oppimisprosessin kulkua: ”Kymmensormijärjestelmän osaaminen on motorinen taito, joten sen oppiminen tapahtuu isoissa aivoissa. Näppäimistön kirjaimet ja merkit on jaettu sijaintinsa perusteella ryhmiksi, joita painetaan tietyillä sormilla. Kun liikeradat on ensin opittu ja hallitaan tietoisesti, niiden toisto ja harjoittelu siirtää liikkeiden suorituksen ohjaamisen ja kontrolloinnin alempien aivokeskusten, kuten pienten aivojen, tehtäväksi ja lopuksi yksinkertaisempien suoritusten kontrolloinnin selkäytimen tehtäväksi.”

Ahokivi muistuttaa, että uutta tekniikkaa opeteltaessa on sekä ala- että ylämäkiä, joten tarvitaan positiivista ajattelua ja lujaa uskoa omiin kykyihin. Toisilla on paremmat fyysiset edellytykset oppia sujuva tekstin naputtelu kuin toisilla. Ahokivi vertaa kymmensormijärjestelmää pianon soittoon: ”Tieteellistä tutkimusta ei ole, mutta opettaessani kymmensormijärjestelmää 14 vuoden ajan olen huomannut sirokätisten ja pitkäsormisten omaksuvan asian paremmin kuin isokätisten ja lyhytsormisten.”

Opetusohjelman avulla alkuun

Kymmensormijärjestelmän opettelua varten on olemassa sekä ilmaisia että maksullisia ohjelmia. TypingMaster on ehkä tunnetuin tällainen ohjelma, jonka täysversio on valitettavasti maksullinen, mutta josta voi imuroida koneelleen ilmaiseksi rajoitetun testiversion. Testiversionkin avulla on mahdollista opetella sormien paikat, joten oikeastaan koko kymmensormijärjestelmän voi oppia pelkän ilmaisversionkin avulla – harjoittelu vain vaatii enemmän itsenäistä työskentelyä. Ohjelma on saatavilla englannin lisäksi myös muun muassa suomeksi ja ruotsiksi. TypingMaster-ohjelmaan voi tutustua osoitteessa www.typingmaster.com/fin/. Kirjakaupat myyvät ohjelmaa CD-ROM-paketteina.

Lähes kaikki kymmensormijärjestelmän harjoitteluun tarkoitetut ohjelmat, niin ilmaiset kuin maksullisetkin, toimivat samalla periaatteella: ensin ope-

Perusrivi	
vasen etusormi:	f
vasen keskisormi:	d
vasen nimetön:	s
vasen pikkusormi:	a
oikea etusormi:	j
oikea keskisormi:	k
oikea nimetön:	l
oikea pikkusormi:	ö
peukalot:	välilyönti

Kirjainten ja numeroiden jako sormille suomalaisessa qwerty-näppäimistössä	
Vasen peukalo:	välilyönti
Vasen etusormi:	f, g, r, t, v, b, 4, 5, 6
Vasen keskisormi:	d, e, c, 3
Vasen nimetön:	s, w, x, 2
Vasen pikkusormi:	a, z, q, 1
Oikea peukalo:	välilyönti
Oikea etusormi:	j, h, u, y, m, n, 7
Oikea keskisormi:	k, i, 8,
Oikea nimetön:	l, o, 9,
Oikea pikkusormi:	ö, ä, å, p, 0

tellaan muutaman näppäimen paikat, harjoitellaan niitä monotonisten ja ehkä käyttäjän mielestä tylsienkin toistojen avulla, ja lopuksi kirjoitetaan siihen asti opituista kirjaimista koostuvia sanoja ja lauseita. Sitten otetaan käyttöön taas jokunen uusi näppäin. Suurimmassa osa ohjelmista on myös kirjoitusnopeutta parantavia pelejä sekä nopeustestejä.

Testaa nopeutesi!

Myös netistä löytyy nopeustestejä. Osoitteesta typera.net löytyy yksinkertainen nopeustesti, jossa on useita kielivaihtoehtoja, muun muassa suomi. Sivu itsessään on kuitenkin englanninkielinen. Sivuille voi perustaa myös omalle kaveriporukalle oman ryhmän, jossa testin tehneet laitetaan paremmuusjärjestykseen. Haasta vaikka työporukka! Osoitteesta www.typingtest.com pääsee käsiksi TypingMasterin tarjoamaan nettikäyttöiseen nopeustestiin. Kannattaa valita testikieleksi suomi, koska vieraalla kielellä kirjoitettaessa tahti on yleensä huomattavasti hitaampi.

Kirjoitusnopeutta voidaan mitata joko minuutissa kirjoitettujen sanojen tai merkkien määrällä. Sanamäärää, ”Words per minute”, WPM, käytetään yleisemmin, mutta merkkimäärä antaa hieman tarkemman tuloksen. Aivan parhaat kirjoittajat pystyvät kirjoittamaan jopa yli 800 merkkiä minuutissa, mutta jo vajaat 300 merkkiä minuutissa eli sanan sekunnissa kirjoittavat voivat olla tyytyväisiä itseensä. Aloittelijoiden kirjoitusnopeus jää yleensä noin sataan merkkiin minuutissa.

Oikea tekniikka vähentää virhelyöntejä

Tuukka Urpi, tietojenkäsittelytieteiden opiskelija Turun yliopistosta, on käyttänyt kymmensormijärjestelmää kymmenisen vuotta. Hän oppi tekniikan yläasteaikoinaan konekirjoituskurssilla.

”Perusrivin ja muut alkeet opin muistaakseni viikossa tai parissa. Kirjoitusnopeus kasvoi älyttömästi. Ennen kurssia kirjoitin ehkä viidellä sormella, ja vaikka sekin tekniikka oli suhteellisen nopea, virheitä tuli paljon.”

Juuri virheiden väheneminen on yksi kymmensormijärjestelmän etuja, sillä virheiden korjaus vie aikaa. Useimmat nopeustestit testaavatkin samalla myös virheprosentin ja vähentävät saatuja pisteitä virhelyönneistä. Minimivaatimus hyvälle kymmensormikirjoittajalle onkin se, että tuhatta merkkiä kohden virheitä tulee korkeintaan viitisen prosenttia.

Urpi kuvailee opitun taidon tuomia hyötyjä: ”Suurin etu on mielestäni se, ettei tarvitse katsoa näppäimistöön ja etsiä merkkejä. Esimerkiksi haastattelun naputtelu koneelle suoraan puheesta on melko kivutonta.”

Urpin mielestä mitkään yksittäiset näppäimet eivät ole hankalampia käyttää kuin toiset, vaan näppäimistön mallista riippuu, mihin näppäimiin sormet ylettyvät parhaiten. Monet erikoismerkit, kuten tilde ja aksentit, ovat hänen mielestään vaikeita, koska pitää painaa kahta eri näppäintä, jotka eivät välttämättä ole ergonomisesti yhteensopivissa paikoissa.

Erilaisia näppäimistöjä

Myös näppäimistöissä on eroja. Varsinkin kannettavien koneiden näppäimistöt eroavat jonkin verran tavallisista, ja siksi meneekin aina hetki, ennen kuin sormet löytävät oikean rytmin uutta näppäimistöä käytettäessä. Ergonomisessa näppäimistöissä puolestaan näppäinpöytä on jaettu kahtia ja puolikkaat sijoitettu hieman vinoon, jotta käsille tulisi ergonomisesti ihanteellinen kirjoitusasento. Tuukka Urpi on kokeillut useita eri näppäimistöjä.

”Olen käyttänyt ergoja, tavallisia ”lankkuja” ja kannettavien koneiden näppäimistöjä. Ergoon kestää hetken aikaa tottua, ainakin jos kymmensormijärjestelmä ei ole aivan puhdas, koska ergoissa eri käsien näppäimet on tiukasti eroteltu. Minulle ergot eivät oikein sovi, koska isokätisenä painelen näppäimistön keskimmäisiä merkkejä välillä miten sattuu.”

Urpi ei ole huomannut, että taivutetut näppäimistöt nopeuttaisivat kirjoittamista enää lisää. ”Minusta on kuitenkin yhdentekevää, vaihteleeko kirjoitusnopeus parikymmentä merkkiä minuutissa sinne tai tänne, jos kädet rasittuvat vähemmän.”

Näppäimistöä ostettaessa kannattaa kokeilla erilaisia malleja. Paksusormiselle eivät kaikkein pienimmät näppäimistöt sovi. Myös rannetuki on tärkeä käsien hyvän kirjoitusasennon kannalta.

Myös näppäinjärjestyksissä on eroja. Nykyään yleisimmin käytössä on niin sanottu qwerty-näppäimistö, joka on kansainvälinen. Skandinaavinen näppäimistö eroaa muista suunnilleen å-, ä- ja ö-kirjainten verran. Myös osa välimerkeistä on englanninkielisessä näppäimistössä eri paikoissa. Qwerty-näppäimistö ei ole näppäinten keskinäisen sijoittelun kannalta nopein, vaan niin sanottu dvorak-näppäimistö on testien mukaan jonkin verran nopeampi. Näppäimet ovat tällöin radikaalisti eri paikoissa, esimerkiksi kaikki vokaalit ovat vierekkäin. Luonnollisesti myös kiinalaisilla, japanilaisilla ja vaikkapa ranskalaisilla on käytössään hieman erilaiset näppäimistöt.

Olipa näppäimistöjä millainen tahansa, kannattaa siitä ottaa niin paljon irti kuin mahdollista. Käytä siis kaikkia sormiasi!

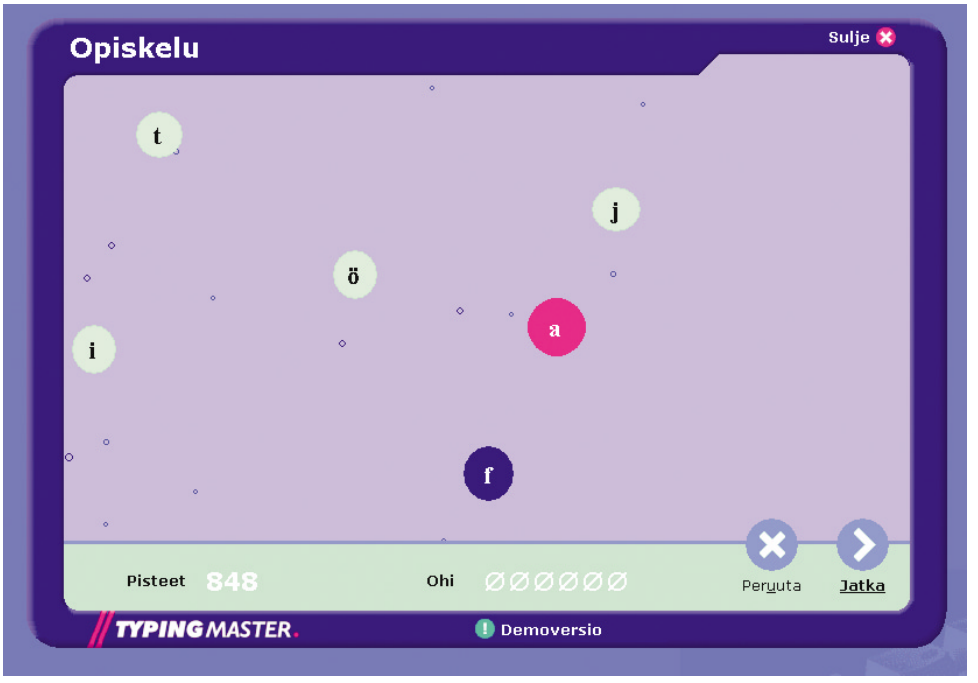

Pelin muotoon puettu harjoitus on hauska tapa oppia uutta.